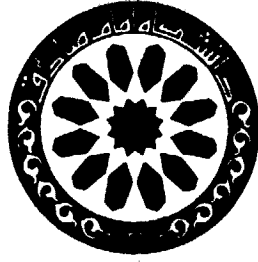

۳۵۲۸۷

کتابخانه مرکزی، دانشگاه امام صادق (ع)

شماره ثبت ۱۵۶
شماره ۴

دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

دانشکده معارف اسلامی و حقوق

گرایش / شاخه حقوق خصوصی ۱۳۸۰ / ۳ / ۲۰

مرکز کتابخانه ملی ایران
تاسیس ۱۳۵۷

حداقل حقوق بیگانگان

011845

پایان نامه کارشناسی ارشد پیوسته

استاد راهنما : جناب آقای دکتر نجاد علی الماسی

استاد مشاور: جناب آقای دکتر داود باوند

نگارش از: بامداد متقی

شماره دانشجویی: ۶۸۳۱۵۱۱۱۰

تاریخ: شهریور ماه ۱۳۷۵

۳۵۲۵۷

دانشکده معارف اسلامی و حقوق ... مسؤول عقایدی که

نویسنده در این پایان نامه اظهار نموده است، نمی باشد.

هر نوع استفاده از این اثر منوط به اجازه کتبی از دانشگاه می باشد.

فهرست مطالب

فهرست مطالب	صفحه
- پیش‌گفتار	۱
- مقدمه	۲
- بخش اول (بیگانه کیست؟)	۵
- فصل اول (بیگانه)	۶
- گفتار اول: انواع بیگانه	۷
(۱) مهاجرین	۷
(۲) جهانگردان	۸
(۳) دانشجویان	۸
(۴) بازرگانان	۸
(۵) بیگانگانی که برای کار به کشور دیگر می‌روند	۹
- گفتار دوم: وضعیت بیگانگان در دوران حکومت‌های نژادی و مذهبی (قبل از تشکیل سازمان ملل متحد)	۹
- گفتار سوم: وضعیت بیگانگان در دوران حکومت و قنون (پس از تشکیل سازمان ملل متحد)	۱۲
- فصل دوم: (بیگانه از دیدگاه اسلام)	۱۳
- گفتار اول: امان یا زنهار	۱۴
- گفتار دوم: انواع امان و شبه امان	۱۶
(۱) امان رسمی	۱۶
(۲) امان غیر رسمی	۱۶
- گفتار سوم: معاهده یا مهاده	۱۸

- گفتار چهارم : آزادی های بیگانگان از دیدگاه اسلام ۱۹
- گفتار پنجم : وظایف بیگانگان از دیدگاه اسلام ۲۱
- گفتار ششم : پایان انقضای امان و مهادنه یا معاهده ۲۲
- (۱) انقضای مدت ۲۲
- (۲) عدم رعایت شرایط امان و معاهده ۲۳
- (۳) مصالح اسلام و مسلمانان ۲۳
- (۴) فوت مستأمن و بیگانه طرف عقد ۲۳

- فصل سوم (شبه بیگانه) ۲۵

- بخش دوم (اصول و مبانی حقوق بیگانگان) ۲۸

- فصل اول (مقتضیات حقوق بین الملل عمومی) ۲۹

- گفتار اول : طرز تفکر فلسفی و اخلاقی ۳۱
- گفتار دوم : طرز تفکر سیاسی ۳۲

- فصل دوم : (رفتار متقابل) ۳۴

- گفتار اول : رفتار متقابل به لحاظ منشاء حق ۳۴
- گفتار دوم : رفتار متقابل بشرط وجود یک حق ۳۵
- (۱) رفتار متقابل سیاسی ۳۷
- (۲) رفتار متقابل قانونگذاری ۳۷
- (۳) رفتار متقابل عملی ۳۸

- فصل سوم (قوانین داخلی) ۳۹

- بخش سوم (حقوق لازم الرعايه بیگانگان) ۴۲
- فصل اول (حقوق عمومی غیر سیاسی) ۴۳
- گفتار اول : حمایت از مال و جان بیگانه ۴۳
- گفتار دوم : احترام به مسکن ۴۴
- گفتار سوم : حق اشتغال به هرگونه شغل و صنعت ۴۶
- گفتار چهارم : حق مراجعه به محاکم قضایی و برخورداری از حمایت قانون ۴۹
- ۱) فرض اول : بیگانه مدعی و ایرانی مدعی علیه است ۵۱
- ۲) فرض دوم : ایران مدعی و بیگانه مدعی علیه است ۵۲
- ۳) فرض سوم : طرفین هر دو بیگانه‌اند ۵۲
- گفتار پنجم : حق تعلیم و تربیت ۵۳
- گفتار ششم : حفظ حیثیت بیگانه ۵۴
- فصل دوم : (نقض حقوق بیگانگان و نتایج ناشی از آن) ، مکانیسم حمایت سیاسی ۵۵
- بخش چهارم : بررسی حقوق بیگانگان در ایران ۷۰
- فصل اول : تاریخچه وضع بیگانگان در ایران ۷۱
- گفتار اول : دوره اشکانیان ۷۲
- گفتار دوم : دوره ساسانیان ۷۲
- گفتار سوم : وضع بیگانگان در ایران اسلامی ۷۳
- گفتار چهارم : وضع بیگانگان در ایران قبل از کاپیتولاسیون ۷۴
- گفتار پنجم : وضع بیگانگان در دوران کاپیتولاسیون ۷۵
- گفتار ششم : رفتار بیگانگان پس از الغاء کاپیتولاسیون ۷۹
- ۱) در مورد مستشاران نظامی آمریکا در ایران ۸۰
- ۲) در مورد کارکنان دبیرخانه همکاریهای عمران منطقه‌ای ۸۱
- ۳) در مورد کارکنان سازمان پیمان مرکزی نمایندگان ملی و کارمندان بین‌المللی آن ۸۱

- فصل دوم: وضع فعلی حقوق بیگانگان در ایران ۸۲
- گفتار اول: حدود استفاده بیگانگان از حقوق خصوصی در ایران ۸۲
- گفتار دوم: حدود استفاده بیگانگان از حقوق عمومی در ایران ۸۵
- فهرست منابع فارسی ۸۸
- فهرست منابع عربی ۹۰
- فهرست منابع لاتین ۹۰

بسمه تعالی

دانشگاه امام صادق علیه السلام

دانشکده معارف اسلامی و حقوق

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته: معارف اسلامی و حقوق خصوصی

موضوع: حداقل حقوق بیگانگان

نگارش:

بامداد متقی

تابستان ۱۳۷۵

”بنام خدا“

پیش‌گفتار

سپاس بیکران قادر متعال را که به ما توفیق آموختن و توانایی نوشتن عطا فرمود و همواره ما را متنعم به نعمت دانش نمود. در این زمان و مقال ضیق که فرصتی حاصل آمده تا جملاتی را به عنوان پایان نامه ارائه نمایم، بر خود لازم میدانم، که به مصداق حدیث مشهور مولای متقیان علی (ع) آنجا که می‌فرماید ”مَنْ عَلَّمَنِي حَرْفًا فَقَدْ سَيَّرَنِي عَبْدًا“ از کلیه آموزگاران، دبیران، مربیان و استاتید بزرگوار علی‌الخصوص آقایان: دکتر الماسی (استاد راهنما) دکتر باوند (استاد مشاور)، که به عناوین مختلف کسب فیض نموده، و همواره مرا در تمامی مراحل تحصیل و تهیه و تدوین این پایان نامه یاری دادند، تشکر و قدردانی نمایم. صراحتاً اذعان دارد که دست مبارکشان را بوسیده و در همه عرصه‌های زندگی، خویش را مدیون این عزیزان می‌دانم. از خدای بزرگ توفیق جبران و خدمتگزاری آنها را خواهانم.

از آنجا که پایان نامه سمبل زحمات فراوان دوران تحصیل به لحاظ مختلف بوده و در واقع ثمره این مقطع از تحصیل در این دوره از عمر می‌باشد لذا بمنزله بالاترین هستی خود آنرا تقدیم می‌نمایم:

به مرحوم پدرم روانشاد آقای محمد متقی که همواره آرزوی ترقی و تعالی مرا داشتند و در راه آموزش و پرورش من ذره‌ای دریغ نورزیدند.

و بعد تقدیم به مادر عزیز و گرامیم بانو نجمه قانع، اسوه ایثار و فداکاری، سنبلی صبر، اسطوره مقاومت، که با تحمل رنج غربت و جدایی همواره ساخته و همیشه دوستی مشوق و یاور دلسوز برایم بوده و هست.

و بعد از این تقدیم به یگانه برادرم آقای احمد متقی، شخصیتی که در شکل‌گیری تمامی ابعاد زندگی من نقش فعال و بسزایی داشته است او که در تمامی عرصه‌ها، پدری مشفق و پشوانه‌ای محکم برایم بوده و می‌باشد.

بمنه و کرمه

بامداد متقی

شهریورماه ۱۳۷۵

مقدمه

کثرت ارتباطات در دنیای کنونی، وجود مهاجرت‌های بی‌شمار بععلل مختلف اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و غیره پیامدهایی را در رابطه با مهاجرین و کشورهای پذیرنده و فرستنده آنها داشته و دارد. به همین علت وجود بیگانگان در کشورهای مختلف حائز اهمیت فراوانی بوده و قابل بررسی و تعمق است.

سیستمهای مختلف حقوقی دنیا با توجه به نظریات گوناگون و بر اساس کنوانسیونهای مختلف حقوق بشر و ملحق شدن به قرار دادها و توافق‌های جمعی، برای بیگانگان حقوقی را شناخته و ملزم به رعایت آن شده‌اند. به همین دلیل بحث حول این موضوع یک بحث روز و زنده دنیا بوده و تمامی نظامهای حقوقی پیرامون آن به سخن پرداخته‌اند.

کسانی وجود دارند که عنوان بیگانه داشته، یعنی تابعیت کشور محل توقف را ندارند، اعم از اینکه اساساً تابعیت هیچ کشوری را نداشته باشند یا دارای تابعیتی غیر مملکت محل توقف باشند. طبیعی است وضع حقوقی اینان با افراد تبعه متفاوت خواهد بود.

به گواهی تاریخ، حقوق همراه جامعه پدید آمده و سپس اندک اندک تکامل یافته تا به امروز رسیده است. پیوند حقوق با جامعه و اجتماع بگونه‌ای است که می‌توان با مطالعه آن در هر دوران به درجه پیشرفت جامعه و تمدن آن پی برد. از این رو طرز رفتار با بیگانگان را در دوران کنونی که برای آنها در همگی کشورها قائل به شخصیت حقوقی می‌باشند و به حقوق آنان احترام می‌گذارند، نمی‌توان با دورانهای گذشته سنجید.

در جامعه عهد عتیق که حقوق نخستین مراحل خود را می‌گذرانده است بیگانه نمی‌توانسته متوقع بهره‌مند بودن از حقوق باشد.

کولانژ در اثر تاریخی خود با عنوان "جامعه عتیق" محرومیت بیگانگان را در آن جامعه‌ها از هر گونه حقی به مذاهب ابتدایی آنها نسبت می‌دهد. در جایی می‌گوید: "جامعه عتیق که بر پایه مذهب استوار است بیگانه در آئین‌هایی آن شرکت نمی‌کند و در قوانین آن نیز نمی‌تواند مشارکت داشته باشد."^(۱)

با رشد زندگی اجتماعی و بهبود شرایط زیست و پدید آمدن امکانات داد و ستد میان جامعه‌های مختلف و پی بردن به اینکه می‌توان از راه داد و ستد با جامعه‌های دیگر به رفع کمبودها کمک کرد، فکر شناخت حقوق برای بیگانگان، یا کم از آن برای بیگانگان طرف این داد و ستدها در آن جامعه‌ها اندک اندک شکل گرفت و راه برای رفت و آمد بیشتر میان آنها باز شد. تعیین اینکه این تحول مرهون چه تمدنهای شناخته شده عهد باستان است، میسر نمی‌باشد، با این توضیح مشخص است که رخ دادن این تغییر و تحولات به تمدنهایی باز می‌گردد که بسی بیشتر از تمدنهای یونان و رم باستان بوده‌اند و میراث خود را برای تمدنهای پس از خود، از جمله آن دو تمدن نهاده‌اند. پس از آن هم در این راه مراحل چند پیموده شده تا به روابط گسترده و نظام بین‌المللی امروز رسیده است. بنابراین سیر و تحول حقوق بیگانگان در جهت ارتقاء حقوق آنان بوده است که آن نیز همانگونه که شرحش گذشت زائیده، تحولات بنیادی جوامع بشری می‌باشد.

(۱) آرک: دکتر محمود سلجوقی، حقوق بین‌الملل خصوصی ج ۱ صفحه ۵۴ بنقل از کولانژ، جامعه عتیق

آنگونه که هویدا است، تمامی کشورها ملزم به رعایت حقوق اتباع سایر کشورها بوده و در صورت تعرض به حقوق حقه آنان مسئله قابل پیگیری است این نکته شایان ذکر است که کشور مقابل و متبوع بیگانه نخواهد توانست اقدام به عمل تلافی جویانه و متقابل نماید چرا که با این عمل خود ناقض اصول بین‌المللی خواهد بود.

این پایان نامه علاوه بر پیشگفتار و مقدمه مشتمل بر چهار بخش می‌باشد: بخش اول تحت عنوان "بیگانه کیست؟" و موضوع بخش دوم "اصول و مبانی حقوق بیگانگان" می‌باشد. در بخش سوم حول "حقوق لازم‌الرعایه بیگانگان" بحث شده و در پایان یعنی بخش چهارم به بررسی حقوق بیگانگان در ایران و نتیجه گیری پرداخته شده است.

از آنجا که خطا و سهو مخصوص انسان بوده و هیچ انسانی به طور مطلق جامع دانش مربوط به رشته خود نمی‌باشد، لذا احتمال هر گونه اشتباه در مطالب بوده که از خوانندگان عزیز پوزش طلبیده و همواره پذیرای ایرادات و انتقادات بحق آن عزیزان می‌باشم و مطمئناً از اسباب خردسندی و پیشرفت کار اینجانب در باقی مراحل خواهد بود.

بخش اول

بیگانه کیست؟

فصل اول: بیگانه

برای درک بهتر مفهوم بیگانه ابتدا به تعریف تابعیت پرداخته و آنرا مورد بررسی قرار می‌دهیم. اولین مسئله‌ای که برای دولتی مطرح می‌شود این است، افرادی را که متعلق به خود می‌داند از افراد سایر کشورها جدا سازد. بنابراین بارزترین مظهر تقسیم جغرافیایی اشخاص موضوع تابعیت است.

تابعیت عبارت از رابطه سیاسی و معنوی است که شخصی را به دولت معینی مرتبط می‌سازد.

اولاً: رابطه (بین فرد و دولت) سیاسی است زیرا که ناشی از قدرت و حاکمیت دولتی است که فردی را متعلق به خود می‌داند، به همین علت است که در بعضی از کشورها مقررات راجع به تابعیت را در قوانین اساسی ذکر می‌کنند.

ثانیاً: این رابطه معنوی است زیرا مربوط به مکانی نیست که شخص در آنجا سکونت دارد، ایرانی هر کجا سکونت گزیند، ایرانی است و همیشه رابطه خود را با کشورش حفظ می‌نماید و به عبارت دیگر یک ارتباط معنوی بین او و کشوری که او را از خود می‌داند، موجود است. کسی که دارای تابعیت کشور معینی است او را تابع می‌خوانیم. تابع فردی است که تابعیت دولت معینی را داشته باشد و چنانچه شخص تابعیت هیچ دولتی را نداشته باشد او را آپاترید یا بی تابعیت می‌نامند.^(۱)

(۱) رک: دکتر محمد نصیری حقوق بین‌الملل خصوصی جلد ۱ و ۲ صفحه ۲۷ - ۲۶

در هر کشوری مقابل اتباع، افرادی یافت می‌شوند که خواه به علت دارا بودن تابعیت دولت دیگر، خواه به علت نداشتن تابعیت هیچ کشوری، تابع این دولت نبوده بیگانه نامیده می‌شود. بعنوان نمونه شخصی که تبعه دولت انگلیس است برای انجام بعضی تحقیقات علمی به کشور ایران مسافرت می‌نماید و یا فردی از کشور متبوع خود به علتی مهاجرت کرده به کشور دیگری می‌رود. معمولاً بین حقوق این قبیل افراد و اتباع داخلی مملکت مورد بحث تفاوت‌هایی موجود است^(۱)، و دولت‌ها میان اینگونه افراد با افراد کشور متبوع خود تفاوت‌هایی قائل هستند که قابل بحث و بررسی است.

گفتار اول:

انواع بیگانه:

از یک دیدگاه کلی بیگانگان را می‌توان به شش دسته تقسیم نمود:

مهاجرین - جهانگردان - دانشجویان - بازرگانان - بیگانگانی که برای کاری به کشوری می‌روند - بیگانگانی که بدون کار یا شغل معین در کشوری مقیم هستند.

۱- مهاجرین: اصولاً کشورها نسبت به وضع جغرافیایی و جمعیت بجهت‌های مختلف دیگر به دو دسته مهاجر پذیر و مهاجر فرست تقسیم می‌شوند. کشورهای مهاجر پذیر کشورهای هستند که دارای سرزمینی وسیع بوده و جمعیت آنها به نسبت وسعت کافی نیست. از این نظر احتیاج به جلب افرادی از سرزمین‌های دیگر دارند مانند کانادا،

(۱) رک: دکتر بهشید ارفع‌نیا حقوق بین‌الملل خصوصی جلد اول صفحه ۱۸۵